

50. výročí libereckého srpna 1968 ve fotografiích

50. výročí libereckého srpna 1968 ve fotografiích

Nechvalně známé výročí si připomínáme na fotografiích běžných občanů města Liberce. Celý nápad vznikl z myšlenky, že určitě je mezi lidmi mnoho civilních záběrů z doby, na kterou by se nemělo zapomenout a nebo dokonce ji historicky přetáčet. Oslovili jsme Liberečany s následující prosbou: „Pomozte nám uspořádat výstavu z Vašich fotografií, které zachycují srpen 1968 a represe z léta 1969 v Liberci a jeho okolí. Je dobré náladu obyvatel a celkovou atmosféru doby připomenout široké veřejnosti, především mladé generaci. Zajímají nás i fotografie rodinného typu (např. babička a v pozadí dobové plakáty, vyzdobená výloha, ...).

Mysleli jsme si, že kromě známých fotografií z okupace, se nám podaří sesbírat i obyčejné, civilní záběry ze života na Liberecku. Sešlo se nám kolem 520 fotografií různé kvality. Zajímavé je, že mnohdy se jednalo o nejednoznačné autorství. Několik záběrů bylo prokazatelně stejných, ale jako autoři byly uváděny jiné osoby. Vysvětlení je jednoduché. Po srpnu 1968 začala normalizace a fotografie se stěhovaly na dno šuplíků. Po revoluci „nebyl čas“ pátrat v minulosti, svobodný život nabízel mnoho nového a nepoznaného. Teprve teď máme chuť vzpomínat. Bohužel odkázání na svou, v té době, dětskou paměť a ústní předání příběhů. Tak mohly vzniknout situace, kdy se ztratily dědečkovy fotografie a nahradily je například nejznámější fotografie Václava Toužimského. Celá série s tankem, který boří podloubí libereckého náměstí, se v posrpnových dnech volně prodávala a následně šířila přefotografováním. Mnoho z těch 520 záběrů jsou kopie kopií. Proto se omlouváme všem autorům a majitelům fotografií, že jsme mohli neúmyslně zaměnit autory. Snažili jsme se vycházet z historických pramenů. Stejně tak se omlouváme všem, kteří nám svěřili záběry a nenajdou zde své obrázky. Není v našich silách vystavit kompletně celou sbírku. Věříme však, že každá fotografie naplno říká: „Je jedno kdo mě fotil, protože tohle se tady stalo a to je víc!“.

Na výstavě jsou zastoupeni autoři, kteří události dokumentovali s jistou mírou odvahy. Často riskovali přinejmenším zdravím. Zdeněk Dragoun při výměně filmu zaplatil cenu nejvyšší. Děkujeme všem autorům i sběratelům za to, že nám zapůjčili svá fotky a předali jejich svědectví. Jmenovitě tyto autory a majitele fotografií: Jan Bartoš, Marie Burdová, Josef Honzík, Josef Hora, Eduard Kadleček, Blanka Kostrbová, Vladimír Kračmar, Jan Lajskner, paní Lindrová, Zdeněk Lín, Andrea Pecková, Jan Pikous st., Vladimír Sejkora st., Vladimír Sejkora ml., Irena Soukalová, Petr Šmída, Václav Toužimský, Milan Vlček, Zdeněk Vlček, Vladimír Vlk a Kateřina Wasylyszynová

Snad nebude velké klišé, když řekneme děkujeme a nezapomeneme...

Šimon Pikous, lektor LŠF Liberec

*Pořadatel: LŠF Liberec, fotografické a grafické kurzy, rekvalifikační kurzy, Dálková škola fotografie a Večerní fotoškola | lsf-liberec.cz
Projekt je podpořen Fondem kultury a cestovního ruchu statutárního města Liberec*

Úvod

Před padesáti lety, v noci z 20. na 21. srpna, vpadly do Československa bez vědomí vlády armády pěti států Varšavské smlouvy. Důvodem pro invazi tři čtvrtě miliónů vojáků a tisíců tanků byla údajná kontrarevoluce, která od dob maďarských událostí v roce 1956 děsila Kreml i ostatní vůdce zemí východního bloku. Lež však měla zakrýt skutečný důvod invaze, kterým bylo zachování tehdejšího geopolitického rozdělení světa.

Úkolem této výstavy není řešit turbulence celosvětové politiky, ale připomenout tragické následky, které měl tehdejší boj velmocí na obyvatele jednoho města ze severu Čech. Jednadvacátý srpen pro Čechoslováky nadějného roku 1968 je jen nepatrným časovým úsekem v dějinách Liberce, znamená však jeho nejtragičtější den.

Devět lidí přišlo o život, šest z nich zemřelo na následky poranění střelnou zbraní, tři nepřežili zasypání sutí z polozbořeného domu na dnešním Benešově náměstí. Celkem bylo zraněno padesát osob. Po Praze a Brnu měl Liberce třetí největší počet obětí tzv. internacionální komunistické pomoci, jak se vpádu vojsk oficiálně říkalo.

Z celorepublikové statistiky vyplývá, že od 21. srpna 1968 do 3. září 1968 bylo okupanty zabito 72 československých občanů, 267 jich bylo zraněno těžce a 442 lehce. Nejméně dvě desítky žen byly znásilněny či pohlavně zneuctěny.

Nejhorším důsledkem okupace, která se stala černým dnem naší novodobé historie, byl morální marast, do kterého společnost po roce 1968 upadla a kterého se docela nezbavila ani třicet let po tzv. Sametové revoluci.

Fotografie na této výstavě se snaží atmosféru hektických a tragických dnů srpna roku 1968 připomenout. Některé z nich jsou notoricky známé, jiné autor výstavy fotograf a pedagog Šimon Pikous představuje na veřejnosti úplně poprvé. U mnohých se vedou spory o jejich autorství a většina z nich není technicky dokonalá. Není to podstatné. Nejdůležitější je, že vůbec vznikly. V tom jsou jedinečné.

Padesát let, které od těchto událostí uplynuly, je dlouhá doba. Svět se z gruntu změnil. Přesto bychom neměli na zbytečně mrtvé tragických srpnových dnů 1968 zapomínat. Připomínají nejen nenaplněná očekávání toho roku, ale také pocit dříve netušené obyčejné lidské pospolitosti. V dnešní rozhádané době je to patrně největší dědictví 21. srpna 1968.

Jan Šebelka, srpen 2018

Buď sbohem vlasti mů,
Ty krásná země,
pro Tebe dlužím
má srdce věčně.
V klíně Tvém umírám,
v náručí ohně,
a, přijmi papír můj,
Ty rodná země.

Zdeněk Dragoun

přišel ve svých 19 letech dne 21. srpna 1968
tragicky o život.

Rozloučení s našim drahým bude v sobotu
dne 24. srpna 1968 v 11 hodin v krematoriu
v Liberci.

Liberec, v srpnu 1968.

Stella Dragounová
matka

Anna
sestra

Anna Šaralová
teta

Jednou z prvních obětí tzv. bratrské pomoci Československu se stal v Liberci devatenáctiletý Zdeněk Dragoun. Pět kulek ho zasáhlo v okamžiku, kdy fotografoval příjezd vojáka. Zemřel při převozu do nemocnice. Foto Jan Bartoš

Krev u bočního vchodu do radnice a do Radničního sklípku ještě dlouho připomínala masakr, při němž zemřeli čtyři lidé a víc než tři desítky jich bylo zraněných. Foto Jan Pikous

Od německé Žitavy se po Sokolské ulici valí do Liberce kolona 18. gardové „isterburské“ divize. *Foto Petr Šmída*

Černou vlajku dlouhou 15 metrů zavěsili na znamení smutku a zmařených lidských životů na špičku radnice liberečtí horolezci Karel Heisig, Jan a Jiří Kynclovi, Zdeněk Chyba a Petr Ouředník. *Foto Petr Šmída*

Ozbrojený pěchotní transportér se řítí po kolejích tramvaje úzkou Moskevskou ulicí. *Foto Jan Bartoš*

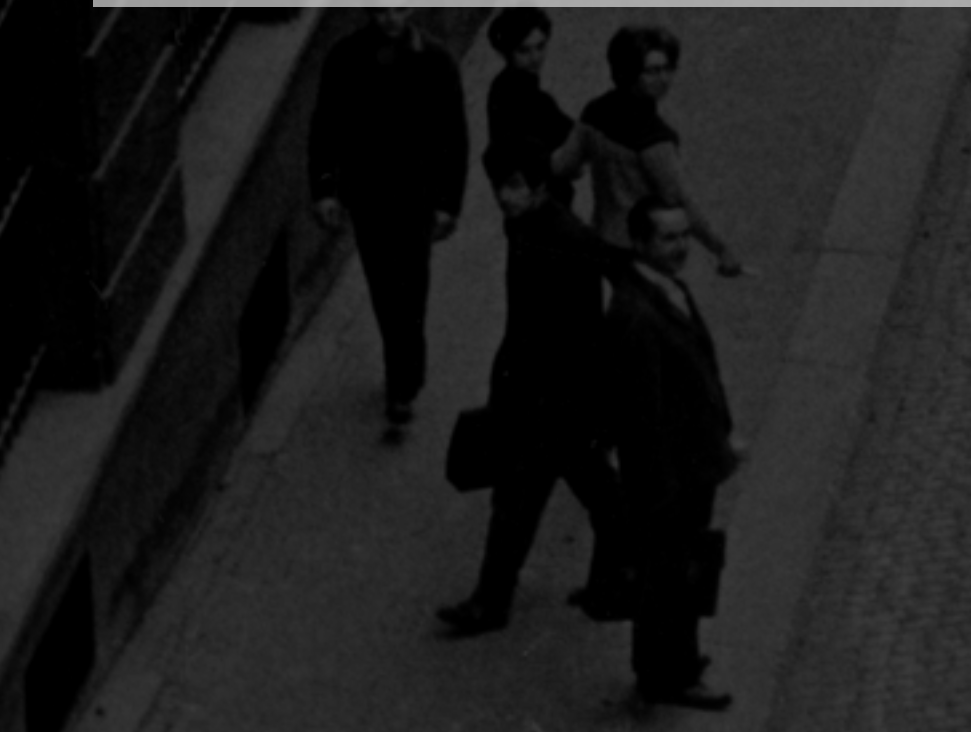
Proud tanků a vojenské techniky, který přijížděl do Liberce ze dvou směrů (Od Hrádku nad Nisou a Nového města pod Smrkem), se zdál rozvášněnému davu nekonečný. *Foto Zdeněk Lín*

Regulovčíky vysazovaly pěchotní transportéry dlouho před příjezdem kolon vojenské techniky, aby jim zajistili hladký průjezd Libercem na Prahu. Ne vždy se jim to dařilo. Mimo jiné díky trempům, kteří pod vedením „Faráře“ (Josef Novotný z Chrastavy) sundali všechny cedule s názvy ulic a později je nahradili jinými. Všechny liberecké ulice a náměstí se od té chvíle jmenovaly Dubčekova. Foto Vladimír Sejkora

Lidé neskrývali své emoce. Foto Zdeněk Lín

Vpádu vojenských jednotek pěti „bratrských zemí“ do Československa se 21. srpna 1968 se zúčastnilo 750 tisíc vojáků, 800 letadel, 6300 tanků, 2000 děl a raket. Část této nepředstavitelné vojenské síly projela také Libercem. *Foto Irena Soukalová*

21. srpna 1968 dopoledne. Sovětský tank před libereckou radnicí. *Foto Vladimír Vlk*

Předek cisternového vozu, jehož řidič nezvládl manévr a přimáčkl nedaleko liberecké radnice na sloup další oběť. Bohumil Kobr zemřel v liberecké nemocnici 21. srpna 1968 v 11.30. *Foto Zdeněk Lín*

Zvědavost, strach, nenávist, smutek. Tisíce lidí přihlížejí konci nadějných vyhlídek, kterým se říkalo Pražské jaro. *Foto Zdeněk Lín*

Lidé překonávali prvotní strach. Lezli po tancích a při každé příležitosti se snažili okupantům vysvětlit, že u nás žádná kontrarevoluce není. *Foto Jan Bartoš*

Lidé dávali na všech místech okupantům najevo, že je tady nechtějí. Některá hesla k odchodu se často opakovala: Běž domů Ivane! Rudí bratři! Vraťte se do svých rezervací! Vinnetou. *Foto Petr Šmída*

Nejvíce nadávek, urážek a vysvětlování si museli od rozzuřených obyvatel Liberce vyslechnout regulovčíci. *Foto Irena Soukalová*

Pomsta za tento nápis? Opera Bedřicha Smetany Braniboři v Čechách se nesměla hrát v českých divadlech až do konce osmdesátých let dvacátého století. *Autor neznámý*

Hektická doba, nebezpečí, strach, spěch. To všechno mohlo zavinit, že fotografové zapomněli ve svých aparátech přetočit film. Některé dvojexpozice, které vznikly, velmi dobře evokují náladu tehdejší doby. Foto ze sbírky Josefa Honzíka a Zdeněk Vlček

Lidová tvořivost se rozeběhla naplno. Nechvalně známý říšský protektor Heydrich říkal, že Češi jsou smějící se bestie. V ulicích, ve výkladech, na domech se okamžitě po příjezdu tanků do Liberce objevily někdy víc, někdy méně nápadité a vtipné slogany. Noviny i plakáty zásoboval kreslenými vtipy a karikaturami Oldřich Krupička. Foto Marie Burdová a Irena Soukalová

Napjaté chvíle přinášely i úsměvné momenty. Chlapík na snímku je liberecký fotograf Ladislav Postupa. Odnáší trofej z jednoho pěchotního transportéru. *Foto Zdeněk Lín*

Průčelí radnice se stalo významným informačním zdrojem obyvatel Liberce. Mimo jiné se na něm objevovala SPZ aut, která po městě zatýkala. *Foto Jan Pikous*

Boční vchod do radnice. Na tomto místě byli zastřeleni v půl osmé ráno 21. srpna Jindřich Kuliš a Josef Fialka. Foto Jan Pikous

Obyvatelé města se zájmem sledují odvážný výstup libereckých horolezců, kteří na radniční věži připevňují patnáctimetrový smuteční prapor. Foto Jan Pikous

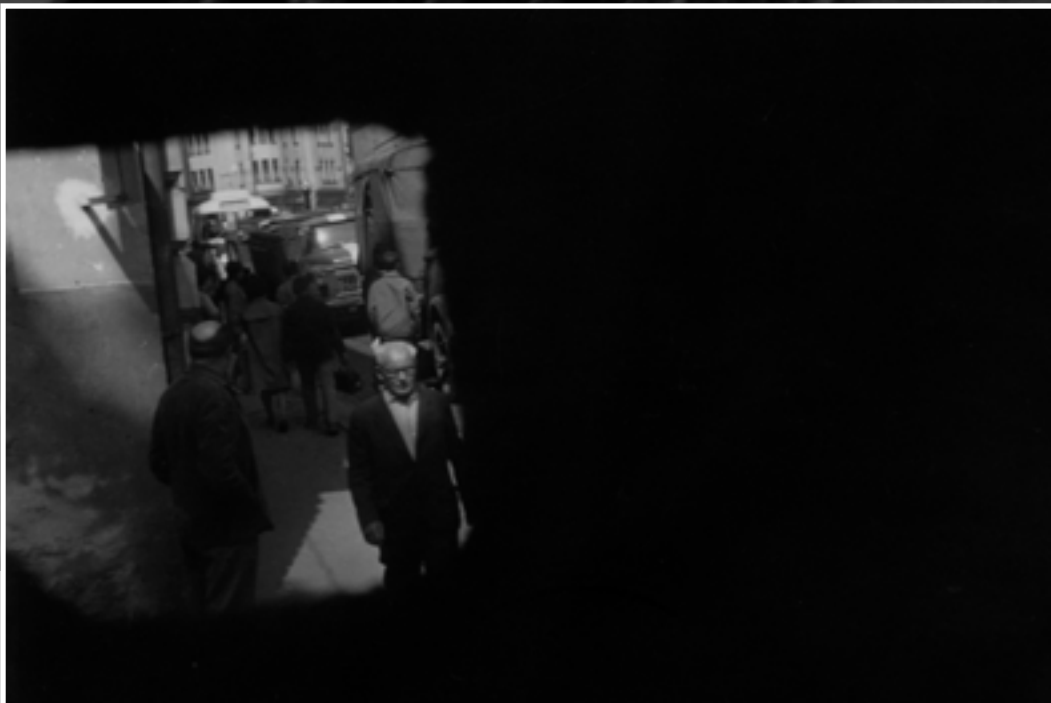

Vážnost situace chápali i mladí lidé. Mnozí z nich pomáhali roznášet po městě letáky i vydání Svobodného Vpředu, který sehrál v těchto osudných dnech velmi pozitivní roli. *Foto Jan Pikous*

Heslo kolaborantské Ligy proti bolševismu z roku 1943 dostalo o pětadvacet let později nový, specifický význam. *Foto Jan Pikous*

Jediná známá barevná fotografie, která se z 21. srpna 1968 v Liberci dochovala. Lidé sledují na Náměstí Bojovníků za mír příjezd vojenské techniky. Foto Jan Lajksner

21. srpen 1968 v libereckých ulicích. Ne všichni fotografové se odvážili veřejně na okupanty namířit objektivy svých aparátů. Foto Marie Burdová

Nesouhlas lidí s okupací se projevoval mnoha způsoby. Někteří psali a malovali plakáty, jiní v Lidových sadech strhli sochu rudoarmějce. V hospodách se vyprávěly anekdoty. Oblíbená byla například tato: Na vesnici budí dědečka. Dědo, vstávej! Jsou tu okupanti. Sakra, to bude průser! A už to vědí Rusové? *Foto Jan Bartoš*

Před libereckou radnicí byl vytvořen jednoduchý katafalk se jmény obětí. Na čestné stráži u něj vystřídal skauty dvě dívky. Jedna se státní vlajkou, druhá s černým praporem. Několik členů Bojovníků proti fašismu věnovalo mrtvým svá vyznamenání, která získali v první a druhé světové válce. *Foto Jan Pikous*

Na pátek 23. srpna 1968 byla vyhlášena hodinová generální stávka. Její začátek oznámily přesně v poledne sirény. Poté byla zastavena doprava, byly uzavřeny obchody, stroje v továrnách se zastavily. Stávkovalo se také v Plastimatu Liberec. *Foto Jan Pikous*

Hodinová generální stávka byla centrálně vyhlášená 22. srpna v 10.30. Hodinu a půl poté ji po celém Československu zahájilo houkání sirén. Techničtí pracovníci Plastimatu ji strávili vylepováním protestních letáků na okna své projekční kanceláře. *Foto Jan Pikous*

V nepsaných pravidlech generální stávky stálo, že lidé nemají opouštět svá pracoviště. Někteří, jako pracovníci Plastimatu, vyšli před továrnu, aby dali najevo svůj názor. Jiní, mezi nimi zaměstnanci Skloexportu, Textilany a dalších provozů uspořádali protestní průvod od železničního nádraží k radnici a zpět. Dobový tisk: Vše proběhlo bez rušivých momentů. *Foto Jan Pikous*

Takové přivítání naši „osvoboditelé“ určitě nečekali. Lidé je zdravili zdviženými pěstmi, nadávkami, kameny. *Foto Marie Burdová*

Typický obrázek z dopoledne 21. srpna 1968 v Liberci. Tanky a vojenská technika versus zaražení, naštvaní lidé. Jen málokdo z nich v tu chvíli tušil chmurnou budoucnost, která následovala. *Foto Jan Bartoš*

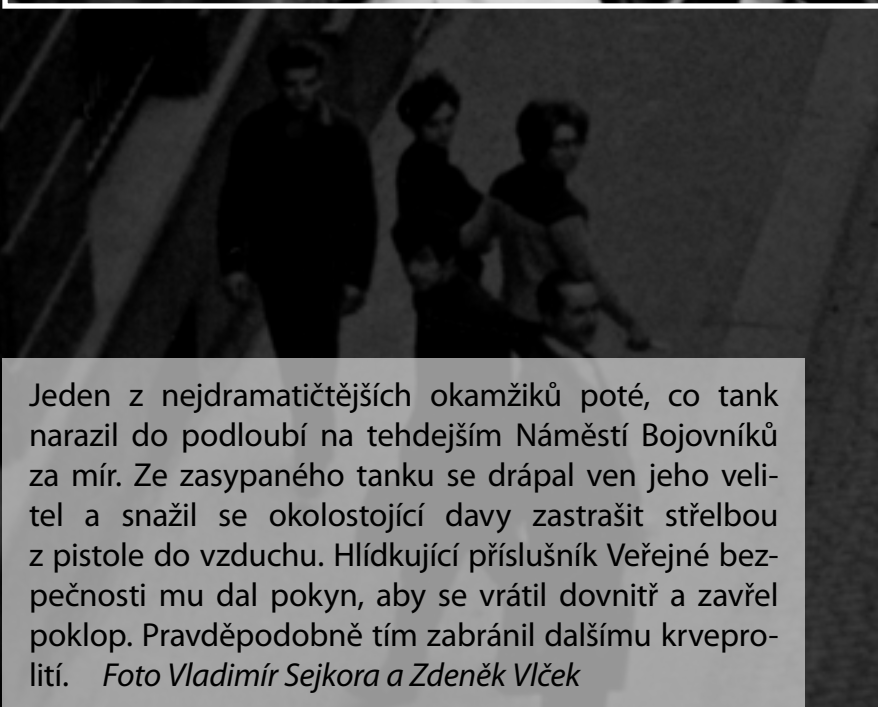

Největší normalizační blamáž. Nehodu tanku, který vjel na Náměstí Bojovníků za mír do podloubí domu č. 5, označili později soudruzi za zlovolný akt „vlastenky“, která vylila z druhého patra kbelík vody, po níž se měl ocelový kolos smeknout. Později byla událost popsána ještě absurdněji. Někdo měl řidiči do průzoru chrstnout vodu. Lekl se a pohnul řídicí pákou. Na místě zůstal mrtvý Miroslav Čížek. Vincenc Březina zemřel 12. září v liberecké nemocnici jako poslední, devátá oběť tragických libereckých událostí. Další devět lidí bylo zraněno. Foto Václav Toužimský a Zdeněk Lín

Při couvání z místa havárie, si řidič tanku nevšiml, že za ním stojí sanitky připravené odvézt raněné. Tři z nich poškodil. Rozčilení a vztek přihlížejících dosáhlo maxima. Rozbité sanitky ochotně nahradili lidé svými osobními vozy. Foto Vladimír Kračmar a Vladimír Sejkora

Jeden z nejdramatičtějších okamžiků poté, co tank narazil do podloubí na tehdejší Náměstí Bojovníků za mír. Ze zasypaného tanku se drápal ven jeho velitel a snažil se okolostojící davy zastrašit střelbou z pistole do vzduchu. Hlídkující příslušník Veřejné bezpečnosti mu dal pokyn, aby se vrátil dovnitř a zavřel poklop. Pravděpodobně tím zabránil dalšímu krveprolití. *Foto Vladimír Sejkora a Zdeněk Vlček*

Tank číslo 314 prchá z místa nehody, při níž zahynuli dva lidé a devět dalších bylo těžce zraněno. Odváží s sebou suť z podloubí a bytu, který byl nad ním. Autor fotografie netušil, že v tuto chvíli pod suť leží jeho bratr Milan Vlček. Ten i zapůjčil na výstavu fotografie z rodinného archívu. Místo, kde k nehodě došlo, se v normalizaci říkalo Pomník československo-sovětského přátelství. Foto Zdeněk Vlček

Libereckým lékařům a zdravotníkům přijeli na pomoc jejich kolegové z padesát kilometrů vzdálené Mladé Boleslavi. Solidarita byla jedním ze znaků tragických srpnových dnů roku 1968. Foto Petr Šmída

Teprve čtvrt hodiny poté, co tank číslo 314 vjel do podloubí, mohli požárníci s mnoha dobrovolníky začít odklízet trosky a vyprošťovat zraněné. Pracovali pod hrozbou toho, že se na ně může zbytek poškozeného domu každou chvíli zřítit. *Foto Zdeněk Lín*

24. srpna, čtvrtý den po vpádu „spřátelených armád“ do Československa, se konal od 11 hodin v libereckém krematoriu pohřeb sedmi obětí okupace. Začátek obřadu oznámily sirény, které se rozezvučely po celém městě. *Foto Jan Pikous*

Uctíme jejich památku, která nikdy nesmí vymizet z naší paměti. Přijdeme tam se zaťatými pěstmi a zuby. Slibme si, drazí přátelé, že před majestátem jejich tragické a zbytečné smrti zachováme rozvahu a důstojnost. Nikdo se nebude stydět za slzu, protože to bude i slza vzdoru a pečeť slibu, aby se podobná tragédie již nikdy nemohla opakovat. Ranní vydání Svobodného Vpředu.
Foto Jan Pikous

Pohřbu se zúčastnilo pět tisíc lidí. Stal se tichou, mohutnou manifestací proti okupaci. Nad rakvemi zpíval dětský sbor Severáček, herec Jan Tříska recitoval verše Františka Halase. *Foto Jan Pikous*

In memoriam

Vincent Březina (67 let)
Miroslav Čížek (23 let)
Zdeněk Dragoun (19 let)
Josef Fialka (65 let)
Eva Livečková (31 let)

Bohumil Kobr (72)
Jindřich Kuliš (25 let)
Rudolf Starý (63 let)
Stanislav Veselý (44 let)
Foto Jan Pikous

Foto
Václav Toužimský

LŠF Liberec, s. r. o.

U nás najdete:

- ▶ **Rekvalifikační kurzy**
- ▶ **Dálkové studium fotografie**
- ▶ **Večerní fotoškola**
- ▶ **Kurzy pro pedagogy**
- ▶ **Fotografické kurzy**
- ▶ **Kurzy grafických programů**
- ▶ **Dětský fotografický tábor**
- ▶ **Večery současné fotografie**

Tel.: 724 048 595 | info@lsfliberec.cz

lsf-liberec.cz | facebook.com/lsf.liberec